

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Валюкевич Тетяни Вікторівни
«Концепт ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ в англійській мовній картині
світу», Харків, 2015, подану на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови**

Мова, опосередковуючи сприйняття людиною буття, певним чином визначає і спосіб його осмислення. Мова також репрезентує буття у свідомості людини, слугуючи інструментом його вираження. Ця репрезентативна функція мови визнається базовою, виявленою як здатність мовного знаку позначати, заміщувати й узагальнювати предметний світ у сукупності всіх його властивостей і характеристик. Осмислення сприйнятої інформації, будь то інформація про предметний світ чи про саму людину, є процесом концептуалізації, у результаті якого утворюються концепти. Представляючи сприйняті об'єкти, концепти сприяють їх розумінню як цілісних і системних сутностей. Сукупність таких концептів, відома як концептуальна картина світу людини, має свою вербалізовану частину – мовну картину світу, яка є онтологічно антропоцентричною та етноспецифічною. Тому аналіз складників мовної картини світу – окремих її концептів, допомагає зрозуміти як мовно виражене ментальне віддзеркалення певної сутності, так і етнокультурний характер його стереотипізації.

Одним із таких концептів є концепт ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ, зміст, структура і засоби мовної реалізації якого проаналізовані авторкою рецензованої дисертації на матеріалі сучасної англійської мови.

Будучи невід'ємним атрибутом буття людини та складаючи її образ, зазначений концепт правомірно розглядається як належний до базових феноменів національної культури, що дозволяє говорити про лінгвокультурну специфіку трьох його складників – поняттєвого, ціннісного та образного. Звідси зрозумілою стає й *актуальність*

рецензованого дисертаційного дослідження, спрямованого на розкриття зв'язків між концептуальними структурами та лексичними одиницями, які омовлюють уявлення британців про зовнішність людини, що аналізується у відповідності до сучасної лінгвокогнітивної парадигми науки. Виявлення зв'язку між системою візуального сприйняття та засобами когнітивного представлення і мовної об'єктивації зовнішності людини дозволяє розкрити сутність взаємодії позамовного світу і людини, опосередковану як мисленням, так і мовою.

Об'єкт дослідження становлять об'єктивовані в англійській мові та дискурсі уявлення про зовнішність людини, а **предметом** дослідження є засоби вербалізації поняттєвого, ціннісного й образного компонентів концепту ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні змісту і структури гештальтного перцептивного концепту ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ та засобів об'єктивації його поняттєвого, ціннісного й образного компонентів в англійській мовній картині світу.

Вирізнєння змістових характеристик аналізованого концепту, правомірно кваліфікованого як гештальтний, а також здійснений детальний аналіз стереотипного уявлення про зовнішність у концептуальній і мовній картинах світу представників британської лінгвокультури дозволило авторці дисертаційної роботи побудувати модель лінгвокультурного концепту ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ, структурованого поняттєвим, ціннісним і образним компонентами, змодельовати шкалу оцінок зовнішності, із визначенням зони позитивної, негативної та нейтральної оцінки, виявити й описати лексичні засоби номінації та метафоричні засоби репрезентації аналізованого концепту, із виокремленням корелятивів метафор, котрі об'єктивують знання про образний компонент зовнішності.

Теоретична значущість дослідження та **практична цінність** його результатів забезпечені обраною методологією сучасної когнітивно-

дискурсивної лінгвістичної парадигми (почасти, застосованими положеннями лінгвокультурології, теорії когнітивної метафори, теорії номінації та оцінної семантики), а також сукупністю застосованих методів аналізу – як загальнонаукових, так і специфічно лінгвістичних, із використанням елементів кількісної обробки емпіричних даних.

Представлений у рецензованій дисертаційній роботі комплексний аналіз концепту **ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ** є внеском у розвиток когнітивної семантики та лінгвістичної аксіології, а також сприяє розбудові теорії концептуальної метафори та фреймового моделювання. Репрезентативний емпіричний корпус (лексема *appearance* та її синоніми як засоби прямої номінації аналізованого концепту, отримані із лексикографічних джерел методом суцільної вибірки, а також 2 000 фрагментів текстів художніх творів британських авторів 19–20 століть і фрагментів із Британського національного корпусу, що містять лексему *appearance* як ім'я концепту), а також послідовні, логічні й несуперечливі етапи процедури дослідження забезпечують **достовірність** результатів здійсненого дослідження.

Основні положення дисертації мають **достатню апробацію** на міжнародних і всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях та відображені у **достатній кількості публікацій** – дев'яти одноосібних наукових статтях і п'яти тезах виступів на наукових конференціях (загальний обсяг 3,95 др. аркушів).

Розробивши й застосувавши нову, когнітивно-дискурсивну методику дослідження концепту **ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ**, авторка дисертаційної роботи обрала інтеграційний когнітивно-дискурсивний підхід до його аналізу. Успішне здійснення такого аналізу дозволило встановити наступне: 1) гештальтність концепту **ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ** як єдність його анатомічних, функціональних і соціальних ознак; 2) синкретичність структури аналізованого концепту як нерозривний зв'язок його поняттєвого, ціннісного й образного компонентів; 3) мовні засоби

оцінювання зовнішності людини; 4) шкалу оцінки зовнішності людини із вирізненням зон цієї шкали; 5) кореляти когнітивних метафор концепту **ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ**; 6) моделі метафоричної репрезентації аналізованого концепту. Вищезазначене забезпечує здійсненню дослідженню суттєву *наукову новизну*, котра повністю відображена в положеннях, які виносяться на захист.

Структура роботи логічна й обґрунтована. Композиція чотирьох розділів, підрозділів і пунктів дисертації відповідає послідовності вирішуваних у ній завдань і повністю їх розкриває. У першому розділі дисертації розглянуті питання вивчення зовнішності в гуманітарних науках, описані підходи до вивчення концептів, обґрунтований вибір лінгвокультурного підходу до концепту **ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ**, надана його дефініція та змодельована його структура. У другому розділі представлений детальний виклад методики, інструментарію та алгоритму аналізу концепту **ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ** в англійській мовній картині світу. У третьому розділі дисертації міститься аналіз понятійно-ціннісного компоненту структури концепту **ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ** та способів його об'єктивації. Виявлення ціннісного компоненту аналізованого концепту здійснюється на основі аналізу мовних засобів оцінювання зовнішності, зокрема, вирізняються групи таких оцінок, об'єктивовані оцінними прикметниками. У четвертому розділі аналізуються підходи до вивчення метафори як засобу вторинної номінації аналізованого концепту, з'ясовуються метафоричні кореляти, які виформовують діапазон метафори, та описуються дві когнітивні трансформації зони джерела – специфікація і розширення, які сприяють повнішому розумінню аналізованого концепту. Висновки до кожного розділу, а також загальні висновки коректно й обґрунтовано узагальнюють отримані результати.

Разом з тим, рецензована дисертаційна робота не уникла певних неточностей і дискусійних моментів, які стосуються як змісту, так і форми дисертації:

1. Відносно змісту дисертації:

1.1. Вважаємо, що коментар до деяких із наведених ілюстративних прикладів потребує уточнення. Зокрема, у прикладі (9) на с. 26 до відмінних індивідуальних рис зовнішності слід, на наш погляд, віднести не лише колір волосся (*the absolute whiteness of his hair*), а й специфічний вираз обличчя (*a certain indescribable intensity of face*), тим паче, що подальший текст роботи пояснює значущість обличчя людини як смислового центру її зовнішності. На с. 28, у прикладі (13) слово *bones*, ужите в описі обличчя жінки, має тлумачитися не лише як *щелепи*, а і як кістки обличчя, які випирають і роблять його кістлявим (звідси і прізвисько *Bony*).

1.2. Бажано чіткіше формулювати спосіб поєднання понятійного, ціннісного та образного структурних компонентів концепту ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ, оскільки на с. 46 дисертації стверджується, що ці компоненти тісно пов'язані між собою, а у положеннях, що виносяться на захист (с. 8), та у висновках до розділу 1 (с. 48) стверджується, що всі три компоненти є нерозривними.

1.3. Не досить чітким, на наш погляд, є й твердження на с. 48 про здатність зовнішності відображати цінність, що дозволяє вирізнити ціннісний компонент у структурі аналізованого концепту. Вочевидь, мається на увазі здатність зовнішності не відображати, а радше підпадати під дію ціннісного чинника, і далі за текстом.

1.4. Окремі структурні моделі, подані на с. 103, не точно відповідають наведеним ілюстративним прикладам ((78) і (79)).

1.5. Робота виграла б, якщо, окрім ілюстративних прикладів, у ній були б представлені й кількісні дані, зокрема, щодо частотності вживання кожної із проаналізованих десяти лексем центральної частини

номінативного поля концепту «ЗОВНІШНІСТЬ» та кількісної представленості прикметників, які виражають три типи оцінки зовнішності: сенсорну, сублімовану та раціоналістичну.

2. Відносно форми дисертації:

2.1. Бажано, щоб структурні частини дисертації, включаючи і пункти, закінчувалися текстом, а не рисунком (с. 76).

2.2. У тексті дисертації курсивом мають бути вирізненні не лише ілюстративні приклади, а й окремі слова або словосполучення, подані іноземною мовою (сс. 13, 14, 23, 34, 38, 64, 133 та ін.).

2.3. Текст роботи не уник окремих пунктуаційних та стилістичних вад огріхів (сс. 30, 36, 42, 43, 48, 50, 75).

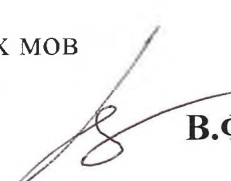
Наведені побажання й зауваження не знижують загальної позитивної оцінки результатів проведеного дослідження, яке є закінченим, самостійним і таким, що вирішує наукову проблему аналізу змісту та структури концепту ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ в англійській мовній картині світу.

У результаті вирішення конкретних завдань систематизовані мовні засоби оцінювання зовнішності, змодельована оцінна шкала та виявлені концептуальні метафори, які допомагають повніше зрозуміти проаналізований концепт. Поставлена мета дослідження успішно досягнута. Автореферат і публікації повною мірою відбивають зміст дисертації, яка оформлена згідно з чинними вимогами ДАК України до кандидатських дисертацій з філології.

Таким чином, детальне знайомство з текстом представленої до захисту праці, авторефератом і фаховими публікаціями дає всі підстави вважати, що дисертаційне дослідження «Концепт ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ в англійській мовній картині світу», відповідає положенню про «Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24.07.2013 року, а її авторка – Валюкевич

Тетяна Вікторівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри англійської філології
навчально-наукового інституту іноземних мов
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

В.Ф. Велівченко

Підпис засвідчую
Перший проректор
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

проф. В.М. Мойсієнко

Відрук одержано 11.11.2015р.

Вчений секретар спецради Мр Т.І. Морозова